

Յ Ո Յ Ս

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻԻ 14.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ՅՈՒՆԻՍ

ՅԱՐՄԱՇ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԶԱՐԻԱՓԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆԱԾ

1865—ՌՅԺԴ

10

ԱՆՈՒԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՅ*

Տ Տ Պաշտ Ս. Արքեպիսկոպոս Պա-
տրիարք Կ. Պօլսոյ: Ա Յ օրինակ յ)
Յ. Սարգիս Արքեպիսկոպոս Նախկին
Պատրիարք
Յ. Գեորգ Արքեպիսկոպոս, Առաջնորդ
Պրուսիոյ
Յ. Իսահակ Արքեպիսկոպոս. փոխ-
նորդ Ս. Երուսակիմայ
Յ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Վարժա-
պետեան

Ա Ս Ա Ր Լ ՈՒ Ի

Տ. Յովհաննէս Բաճանայ

Ա Ս Ա Ր Ս Ձ Ա Ր

Տ. Անդրէաս Բաճանայ
Տ. Նիկողոս Բաճանայ
Աղեկասեղ Վիճակէան
Անանիա Աղաբեան
Անդրանիկ Թառամեան «Պօլս»
Առաքել Ներկարարեան
Աստուածատուր Տ. Յ. Մաղաբեանց
Արսէն Միսկեան
Մ. Բարսեղ Ֆէնէսճեանց
Գարեգին Նիկողոսեան «Պօլս»
Գրիգոր Դարբասեան
Տ. Յ. Գ. Վառլճանեան
Մ. Գրիգոր Ղօճամանուկեան
Գրիգոր Յ. Վարժապետեան
Գաբրիէ Ս. Հրէշտակապետ
Գաբրիէ Ս. Կարապետի
Գաբրիէ Ս. Լուսաւորչի
Գաբրիէ Ս. Ստեփաննոսի
Եփրեմ Ս. Վարժապետեան
Կ. Թորոս Սարգիսեան
Խաչատուր Կարապետ Երամեան
Խարապետ Կարապետ Դանեան
Մ. Կարապետ Գառնեան
Կարապետ Գաղաթեան
Համբարձում Միւստեան
Մատթիոս Աղմանեան
Մարութ Ս. Շահապետեան
Մ. Մարտիրոս Քեօսեան
Մեղայ Տ. Գեորգեան
Մ. Մինաս Մ. Եղիսեան
Մ. Մինաս Նազարէթեան
Մկրտիչ Փանոյեան
Մ. Մկրտիչ Քեօսեան
Մնացական Ս. Գալիկեան
Յակոբ Սաղբեան
Մ. Յակոբ Ղարակիւղեան
Յակոբ Չիլիկիւրեան
Մ. Յարութիւն Աճեմեան
Յարութիւն Երամեան
Յարութիւն Թովմայեան «Նկիւղցի»
Մ. Յովսէփ Տիմիւրեան
Յովհաննէս Արքեպիսկոպոս
Յովհաննէս Ներկարար Պօղոսեան
Յովհաննէս Պէյրատ Ֆէնէրճեան
Մ. Յովհաննէս Փանջուկեան
Մ. Պաղտատար Տէփեան
Պետրոս Անիոյեան
Պետրոս Մաղաբեանց
Պետրոս Մ. Պարոնեան
Մ. Պետրոս Մ. Սամուէլեան
Մ. Սահակ Տ. Ստեփանեան

Սահակ Արսէն Երամեան
Սարգիս Նեմցեան
Մ. Սարգիս Թառակեան
Մ. Սարգիս Մ. Բարսեղեան
Ստեփան Թամբուրեան
Մ. Ստեփան Բարձրաբոյեան
Ստեփան Փռնածիլով «Նախկինցի»
Մ. Ստեփան Մ. Պաղտիկեան
Մ. Վարդէրես Թօփուղեան
Տիգրան Մ. Սարգիս Գալիկեան
Քերովէ Բ. Նազարէթեան

Ա Ր Մ Ա Դ

Տ. Կարապետ Բաճանայ
Տ. Ստեփան Բաճանայ
Աճարն Յ. Մալեանց
Գեորգ Մ. Յարութիւնեան
Մ. Գրիգոր Այվաղեան
Կարապետ Ներսէսեան
Կարապետ Յ. Թառամեան
Մինաս Մալեանց
Մկրտիչ Գաղաթեան
Յակոբ Մ. Հայրապետեան
Յարութիւն Փիլիկեան
Մ. Յարութիւն Մ. Ստեփանեան
Յարութիւն Երկաթաբոյժ
Յովհաննէս Տ. Սահակեան
Մ. Յովհաննէս Սահիլի
Սարգիս Սիւր. Թօփուրեան

Ա Ր Ս Լ Ա Ն Պ Է Կ

Տ. Մարտիրոս Տ. Յովակիմ Բաճանայ
Խաչատուր Վարժապետ Թորոսեան
Խաչիկ Կալաթեան
Կարապետ Պէրեթեան
Մկրտիչ Տ. Կարապետեան
Մ. Սարգիս Մ. Ալեքսանեան

Բ Ա Ր Ե Ր Դ

Գրիգոր Ս. Արքեպիսկոպոս

Ե Ր ՈՒ Ս Ա Ղ Է Մ

Տ. Տ. Եսայի Ս. Արքեպիսկոպոս Պաշ-
տ. Երուսակիմ:
Թանդարան Ս. Յակոբու զնայ

Զ Մ Ի Ի Ռ Ն Ի Ա

Տ. Յակոբ Բաճանայ Պաղտատեան
Աղամ Մ. Ս. Ղօճայեան
Գրիգոր Չիլիկիւրեան
Հայրապետ Շահվէրիլեան
Ղուկաս Պալ թաղարեան
Յարութիւն Չինճիլճեան
Նուպար Գաղտաղլեան
Ստեփան Յովհաննէս Տէտեան
Վրթանէս Նիւրեղեան

Թ Ա Մ Լ Ը Ի

Տ. Սահակ Բաճանայ

Թ Ա Ս Կ Ա Լ

Տ. Արսէն Բաճանայ
Եսայի Ղալմանեան
Դաղարոս Մ. Չալիսեան

Սիմէն Մ. Սիմոնեան
Վարդէրես Թաշճի
Փիլիպպոս Մարտիրոսեան

Կ Ա Ր Ի Ն

Յարութիւն Ս. Արքեպիսկոպոս
Տ. Գրիգոր Տ. Մ. Բաղրատուրճի
Ընթերցարան Արշարունեանց ընկ
Յարութիւն Ս. Ղէնէվիղեան
Յարութիւն Մուշեղեան
Սարգիս Էֆէնտի Խ. Էնֆիլէճեան

Կ Է Մ Լ Է Յ Ի Կ

Յովհաննէս Լ Վարդան Էրմէքճի
Գեորգեան

Կ Է Յ Վ Է Մ Ի Զ Ա Գ Ի Ի Դ

Առաքել Յ. Մ. Երամեան
Բարսեղ Մ. Մարտիրոսեան
Գրիգոր Տ. Նիկիւրեան
Եփրեմ Գ. Տ. Պօղոսեանց
Խաչատուր Յ. Տօնիկեանց
Խաչատուր Մ. Հ. Բաղաթեանց
Կարապետ Յ. Էլմասեանց
Կարապետ Պրնճաղորժ Աստուրեան
Կարապետ Ս. Քէլիկեանց
Համբարձում Գ. Ամանասեանց
Համբարձում Յ. Հովսէփեանց
Ղաղարոս Ս. Սահակեանց
Մարտիրոս Մ. Ս. Աղամեանց
Միկայէլ Գ. Գալիպեանց
Միկայէլ Կ. Չալիսեանց
Միկայէլ Յ. Խաչատուրեան
Յակոբ Պատուելի Պէյրեանց
Յակոբ Մ. Կէլեանց
Մ. Յակոբ Քերթեանց
Յարութիւն Երամեանց
Յարութիւն Մ. Պօղոսեանց
Յովակիմ Պրնճաղորժ Ներկիլեանց
Յովակիմ Յ. Տէրտեանց
Յովակիմ Մ. Գ. Ներկիլեանց
Յովհաննէս Խ. Բաղաթեանց
Յովհաննէս Գ. Ներկիլեանց
Յովհաննէս Թ. Կրտսերիլեան
Յովհաննէս Յ. Չալիսեան
Նշան Պրնճաղորժ Նաղարէթեան
Պետրոսիկ Պ. Մ. Երամեանց
Պօղոս Համետաղորժ Պէյրեան
Սարգիս Յ. Սախաթեան
Սարգիս Մ. Մ. Բաղարճի
Սերոբէ Կ. Տօնիկեանց
Սերոբէ Յ. Էլմասեան

Կ Է Օ Լ Բ Ա Ձ Ա Ր

Խաչատուր Թիւթիւնճի Յակոբի

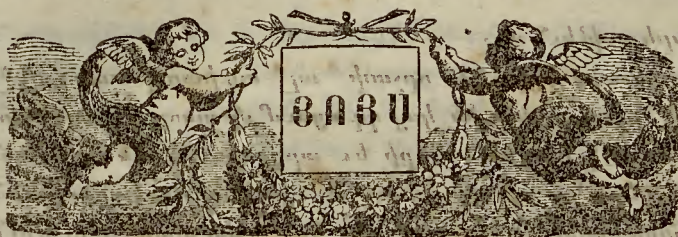
Կ Ի Ի Ռ Լ Է

Տ. Պօղոս Բաճանայ
Գաբրիէ
Մ. Համբարձում
Մ. Յովհաննէս Նաղարեան

Կ. Պ Օ Լ Ի Ա

Ալեքսան Վարդապետ Ունճեան

*Կինդորուի Արքայ Գործակալներէն որ ցուցակէս դուրս մնացած բաժանորդաց անուններն օրյառաջ հասցնեն:

ԱՄՍԱԳԻՐ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻԻ 11

1865

ՅՈՒՆԻՍ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐԶ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգային հանրութեան այս բերկրալի և երջանիկ տարեգարձն հինգերորդ անգամն է որ կրկատարուի ցնծութեամբ, այնպիսի ուրախութեամբ որ մեր սրտերու մէջ ծագած է, ոչ այնչափ անցեղայն եւ կամ ներկային մէջ ձեռք բերուած բարեբաստութիւններու յիշատակաւ որ չափ այն հաստատուն և քրտաշարժ Յուսով որով երջանիկ պիտի ըլլայ անշուշտ անցեալ դարերու ողբաւոր և խաւար անդիտութեան պատերազմներու մէջ վիրաւոր՝ բայց անմահ և կենդանի Հայութիւնն ուր — Հանրական կոտորածներու մէջ անգամ կըսէ (Թիւրկո՛ թշուառութիւնք կղիւրին մաքեր կարթնեան, ժողովուրդքեր կսկիարանին, եւ մարդկային Ազգի մնացորդը միշտ կյառաջադիմէ թէպէտ ծանրաքայլ դէպ

ի մեծ կատարելութիւն մը .

Ազդ մը որչափ կայր եւ որչափ ալ տգիտութեան մէջ չարաչար թարթափող մ'ըլլայ տակուին կայ զգացում մը անոր սիրտը՝ որով մեռեալ անշարժութեան մէջ անգամ մտքի եւ արդարութեան իրաւանց կհսլա տակի : Օրէնքներն ալ որչափ խիստ եւ բնական յօժարութեանց հակառակ ըլլան մարդկային մտաց վրայ քիչ կամ շատ տղաւորութիւն կունենան արդար եւ բանաւոր լինելոյ թէութիւններով :

Համոզում մ'է այս՝ զոր աշխարհի պատմութեան հաւատքը մեզ կընծայէ :

Առիւ մը անցեալ ժամանակներու մէջ կառուկանայր , ամբարտաւանութիւնը՝ կամակոր անձնասիրութիւնը եւ ուրիշ դժնդակ կերքեր մասնաւոր միապետներու կամ ազնուապետներու , կայր եւ անգիտ հպատակութիւնն ալ ընդհանրութեան ոգւոյն վրայ՝ միօրինակ ներդործելով : Տղիտութիւնը՝ որ եւ է կռուոյ մը արդար ըլլալուն բնական իրաւունքի դադաւարն ըմբռնածուն պէս՝ բնասիրութիւններ արցունքով և հայրենի քաղաքներ սեւ արիւններով կըլացուէին :

Արդարութեան և իրաւանց ուժոյն առջեւ խոնարհելու անկակից յօժարութիւնն՝ ոչ սոսկ քնաբեր խաղաղութեան՝ այլ եւ երջանիկ կատարելութեան կտանի զմարդկութիւնը , կեղծ՝ եւ իրաւունքի պատիր գիմակ կըրող արդարութիւնք ալ՝ եթէ սասանումն տան՝ օգտակար շարժումն չեն կրնար պատրաստել յառաջագիմութեան ընթացքներու , միայն թէ պարզ սասանումը՝ քիչ մը սթափումն , և այն թեթիւ սթափումն ու օգտաւէտ և լուսաւոր շարժումն կուտայ , բայց ոչ միօրինակ և հաւասար , այլ նուազ կամ աւելի յառաջագիմութեան ընթացից տարբերութեամբ :

Մենք եւս՝ իբրեւ մարդկային զգացումն կրող էակներ՝ մտքի եւ արդարութեան իրաւանց առջեւ խոնարհելու հակամիտութիւնն ունինք . իբրեւ զանազան սասանումներէ և ընդհանրական անհամեմատ տոյժերէ ալեւորելալ անխուսդոյն ազդի տնդամներ իրաւանց սոցոյլ եւ անսոցոյլ ձեւերը չչփոթելու չափ ծանրաբնի վորձաւորութիւն ունինք : Ահա ժամանակը՝ յորում մեր ազգին յառաջագիմութեան նոր եւ բերկրալի դարադրութիւնը կընայ յաջողութեամբ սկսիլ :

Դարադրութիւն մ'է՝ թէ ոչ բարբոթին կամ ընդհանուր կերպարանալի խութեան այլ դեռ սկզբանց եւ զաղախարներու , սոսկ այլափախութեան , յորում մանր ու զանազան և թերեւս օգտակար կիւններ ասեւն մ'ալ շարունակելով հեռեւեալ անձանթ տաղաններու մէջ փառաւոր յիշատակ մը պիտի անենայ : Այս է ահա ներկայիս դեղեցիկ կերպարանքն՝ եւ որը

տաշարժ պատկերն. այս է մեր ազգին ընդհանրութեան արտին եւ զգացմանց վրայ թագաւորելու արժանի գաղափարն. Ուստի ուրախ եմք հիմա հու հիմա ոչ թէ յառաջագիմութեան նշանաւոր պտուղներ վայելելնուս այլ այն աշխատութիւնը սիրելնուս վրայ՝ զոր եթէ գլուխ հանել յաջողի սերունդնիս պիտի երջանկացնենք:

— Բայց աշխատութիւննիս մեր բաղձանայ համեմատ պիտի պատկուի:

— Ձեմք գիտե՛ք սա միայն գիտեմք որ գլուխ հանելու համառօտ կամ երկարատեւ ընթացք մը ունիմք՝ յորում շարժումը վեց լուսոյ եւ լոյսը բարեացատ ապագայի պիտի ժամանեցնէ: Բաւական է որ դիտեմք թէ Սահմանադրութիւն մ' ունիմք, եւ անոր արամադրութեանց հպատակելու բընական զգացումնիս կտմաւոր անձնանուիրութեամբ եւ սիրով նուիրագործել, եւ նոյն զգացումը տարածելու փորձը եթէ չըլլայ մանր զոհերով մեծամեծներն ալ ընելու յոժարամբիտ ըլլալու է:

Մասնաւորներու անձնական կարծեաց հետեւելու վրայանքը յայտնուեցաւ, եւ այն կարծիքներու տեղ՝ որոց արժանիք մը տուած էր հասարակաց լուծիւնն՝ եւ անով կտրիւն, այսօր՝ լուսաւորութիւնն՝ ժողովրդեան իւր բարձր իրաւունքն հրատարակելով՝ նոցա տեղ մարդկութեան արդար եւ բանաստիճանայ ստոյգ պատկերը՝ այն է Սահմանադրութիւնն հաստատուեցաւ, որուն օրինաց առջեւ ամէն բարբարոսական արամադրութիւն եւ անապաշտութիւն կոչնչանան:

Սակայն որչափ ուրախ եմք իրաւունքնիս յարգող օրէնքի մը հպատակ ըլլալնուս վրայ, այնչափ ալ դժբաղդ եմք որ անցելոյն անարդար օրէնքներու՝ մեր զգացմանց վրայ ունեցած տիրապետութեան նուազ չափն անգամ դեռ չէ ունեցած Սահմանադրութիւնն:

— Պատճառն ի՞նչ է. —

Ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ այն դժնդակ խաւարին մնացորդը՝ որ դեռ միօրինակ պատած է թէ սահմանադրութիւն սիրողաց, եւ թէ հակառակաց մտքերու վրայ. ինչու որ՝ Ս. աշխններն՝ տակաւին ձայներու եւ զգացմունքներու ընդհանուր միութեան յուսալից ապաւնոյն հասած՝ որով միայն հանրական միութիւնը կ'յառաջագիմէ, ներկայէն դո՛հ, եւ սակաւաւոր թուոյ մը մեծագունի գաղափար տալով՝ իրենց շարժման մէջ անհամբեր եղած են: Վերջիններն ալ հին դրութեանց արդար եւ օգտակար ըլլալուն վրայ համոզումնիս դեռ փոխած չեն:

Ս. աշխնները պէտք է որ համբերեն, եւ անզգալի կերպով գիշերոյ բոլորովին լուսնալուն եւ թմրութեան սթմովելուն սպասեն, առանց յուսահատելու: Վերջիններն ալ պէտք է քիչ մը անձնական խորհուրդ մը ու

նենային յիշեն՝ մտածեն եւ քնեն թէ՛ ձայն մը որ այսչափ տարածուած է՝ կրնայ բոլորովին աննշան ըլլալ։ — քան լիցի՝ — առանց կրից եւ մտադիր քններով՝ անշուշտ պիտի իմանան ընդ հանրացած ձայնին փրկաւէտ նշանակութիւնը՝ որ կը արդէ՛

Փարատեաց Հայուն մաքէն խոր խաւար

Յառաջդիմութեան լոյս մեծապայծառ

Սահմանադրութիւնն իրաւանց կարգաց

Յոր ուղոյն ուղղին իղձք որդւոց փառաց

Ի սոյն եւ բեկեալ սիրտ մօր սգաւոր

Մօրն Հայաստանի սիրտ մօր խոցաւոր

Սուրբ յիշատակաւ ապագայ բարեաց

Լցաւ բերկրանօք՝ ո՛վ որդի՛ք փառաց

Եւ մեք ցնծացուք ո՛ն ի սիրտ բերկրեալ

Որդի՛ք հարազատք՝ որդիք արութեան։

Սահմանադրութիւն ետ մեզ լոյս կենաց

Տեսնել թէ՛ վիճակ լուսաւոր աղղաց՝

Յառաջդիմութեան օրէնս անարդել

Ազատ դործերն է, և ոչ թէ՛ ննջել

Արթնութիւն շքեղ՝ մլտափարատ լոյս

Որով աղղութեան փառաց մեծ են յոյս։

Սահմանադրութեան սուրբ դրօշակի տակ

Գումարք Հայկազուն հին Քաջագաւակր

Եւ մեք ցնծացուք ո՛ն ի սիրտ բերկրեալ

Որդիք հարազատք՝ որդիք արութեան։

Զապաղային Յոյս լաւութեան Աղղին

Սիրոյ միութեան հաստատէ հոգին,

Ստիպաւորաց բազուկներու փորձ

Զբաղմաւորաց վճարէ զդործ,

Եթէ սրտերու իցէ աննկուն

Ի յոյս՝ ի հաւատ անքակ միութիւն։

Սահմանադրութիւն՝ լոյս Աղղի կենաց

Լապտեր ի մթան անլոյս ապառնեաց

Եղբարք ցնծացուք ո՛ն ի սիրտ բերկրեալ

Որդիք հարազատք՝ որդիք արութեան։

Արդար իրաւանց Ազգի լրութեան՝
 Անցելոյ ընդ տուր ընդ հեղեղ արեան
 Յայտնեցաւ ահա Պարզեւ օրինին ,
 Զոր տացէ պահել մեր պաշտպան Արիին .
 Եւ ի յաւիտեան Ճրայիս մեծարցոյ
 Արապէ փայլել Հայկ որդւոցս ի յայտ .
 Սահմանադրութիւն՝ լոյս Ազգի կենաց
 Լապտեր ի միման անբոյս ապառնեաց
 Եղբարք ցնծացուք օհն ի սիրտ բերկրեալ
 Որդիք հարազատք Որդիք արութեան .

Այս փրկաւետ ձայնին մտադիւր հպատակելու պարտքը՝ մասնաւորնե՝
 ըստ չէ՝ այլ բազմութեան մը՝ Ազգի մը՝ եւ այնպիսի Ազգի մը նշխարներ
 ըստ ստեղծութիւն միութեան՝ բոլոր բազմադարեան թշուառութեանց դիւ
 րանալոյն մեծ եւ չեղեցիկ ապաղայ յոյժը , մեծ շարժում մը կուտայ մեր
 սրտերուն շնորհապարտ ըլլալ Հայկական ազնիւ եւ վեհանձն Ազգի՝ Ա.
 տուածապարդի Պաշտպան Օսմանեան Պէտութեան :

Ուրեմն ընդ հանուրին պարտքը ընդ հանուրին ճանչցունենք , մեկտեղ
 շարժինք , մեկտեղ գործենք , եւ յաւաքից հանդերձելոյն իմիասին արտօնենք :

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԽՅԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ Ի ՎԵՐԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՅՈՒՄՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Շարունակութիւն Տես թիւ 10

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀՈՂՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՐԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հնոյն հռոմայ առաջին կառավարութիւնը միապետական էր՝ հաստատուն ծերակուտի մը իշխանութեամբ չափաւորեալ՝ որուն անդամներն տեւական էին եւ ոչ ընտրական։ Հռոմէոս հարիւր տանուտէր ընտրեց իւր կառավարութեան վրայով գերագոյն խորհուրդներ ընելու համար, եւ ասանկով բաժանումն մտոյնց աղնուականաց եւ ոսմիկն մէջ։ Միապետութեան առաջին երկու հարիւր տարուան միջոցները՝ ժողովուրդի խօսքը հասարակաց խորհրդոց մէջ խիստ քիչ կը բանէր։ Գոռոզն Տարկուխանոսի չափազանց տիրապետութիւնը՝ թագաւորական իշխանութիւնը անտանելի ընելով՝ Հռովմայեցւոյ աչքին, իշխանին դէմ ելան, իշխանութենէ ձգեցին, եւ կառավարութեան կերպն ալ փոխեցին։

Թագաւորական իշխանութիւնը ջրն ջուելով՝ «հիւպատոսական իշխանութիւնը» անոր տեղը անցաւ։ Առաջին հիւպատոսը հնոյն իրաւունքներն ու հնոյն պատուանշաններն ունեցան, ինչ որ ունէին թագաւորը, սա տարբերութեամբ միայն՝ որ իրենց իշխանութիւնը միայն մէկ տարի կտեւէր. գերագոյն իշխանութիւնը երկու հաւասարադօր Ատենակալաց մէջ բաժնուած էր, որպէս զի մէկուն իշխանութիւնը միւսին չափազանցութեան ար-

գելք ըլլայ։

Հիւպատոսական իշխանութեան ծագումն ու նուազիւն մէկ եղաւ։ Ապիւրիոս Պուպիլիոզա բուռածը իւր անձին ժողովրդեան առջեւ կասկածելի ըլլալն իմանալով, եւ անոնց կատաղութենէն վախնալով, բազմութիւնը ժողովեց, եւ հիւպատոսական իշխանութեան նշանն եղադ դաւազանի խորձերն անոնց առջեւ ցածցունել տուաւ, եւ օրէնքով մի հաստատեց որ ատենակալներն ժողովուրդը ընտրէ, եւ կարեւոր իրաց մէջ վերջին վճիռն անկիպ տայ։

Մէկը՝ չլինար հակառակիլ թէ մեծամեծաց խտութիւնը, ամբարտաւանութիւնը եւ ազահութիւնն չառանգամառիթ եղած չըլլան քաղաքական երկպառակութեանց։ Բայց երբոր ժողովուրդն իշխանութեան լուծը մէկ անգամ թօթուէ, ալ սահման չճանչնար, եւ ազատութեան պատրուակաւ ամէն բան՝ Տերութեան կործանում բերող չը փոթութեանց մէջ կձգէ։ Այո՛ այս է որ պիտի հաստատենք։

Հռոմ աղնուական եւ ժողովրդական կառավարութենէն զատ ուրիշ գերագոյն կարողութիւն մը չունէր, որ կարենար իր գերագոյն իշխանութեամբ անոր երկուքը ճիշդ հաւասարակշռու-

թեան մէջ բռնել։ Աղետականք՝ առաւ
կին հետ վերջին տատիճան խառնութեամբ
վարու եղան, մինչեւ որ պարտքերնին տա-
լա կարողութիւն չունեցողները կծեծէին,
եւ չլծայի կզարնէին, աղետականաց
այս բարբարոսական անդժութիւնն Հը-
ռովնայ ժողովուրդն յուսահատութեան
մէջ ձգեց։

Երբ Հռովմ ասանկ երկարաւու-
թեան մէջ էր, թնամին ալ մոտ էր ներս
մտնելու։ Հասարակաց փառնգը առ ժա-
մանակ մը դադարեցուց ընտանեկան չը-
փոթութիւնները, բայց թնամին յաղ-
թուածին պէս նորէն սկսեցին, եւ վեր-
ջացան նուիրական լեռը քաշուելով։ Ուր-
կէց երդուընցաւ ժողովուրդը եւ չգառ-
նալ՝ թէ որ զիրենք աղետականաց հա-
րատահարութեան դէմ պաշտպանելու
համար Տրիբուն ըստած պաշտօնակալ-
ները չըլուն։ Այս էր՝ որ Հռովմի մէջ
մշտնջենաւոր անմիաբանութեան սեր-
մերը ցանեց, և հասարակապետութեան
մէջ հակառակ իշխանութեանց մշտնջե-
նաւոր պատերազմի պատճառ եղաւ։

Տրիբունը ժողովուրդը շողորդե-
լով միմիայն կնանային անոնց սիրաբ գը-
րաւել, և և ժողովուրդեան իրաւանց եւ ա-
ղատութեան նախանձաւոր երեւնալու
պատրուակաւ՝ անմիաբանութեան այս
հնարողներն ամեն օր նորանոր տառա-
կալութիւններ ըրին ծերակրտսին իշխանու-
թիւնը նաւազեցնելու, կարգ կունեն աւ-
րելու, եւ գերազայն իշխանութիւնը ի-
րենց ձեռք անցունելու համար։

Առջի բերան սկսեցին առկին բող-
մութիւնը խորհրդի կանչելու, եւ արդ-
նականաց վրայ դատաւոր եւ ամբաս-
տանալ ըլլալու իրաւունք տալ, ասոնց
յարձակման առջի ենթակայն Արիստո-
նոս եղաւ, եւ իրենց այս աղետականին
դէմ ըրած սնրապարծութիւնը հասա-
րակապետութեան համար ծախող հետե-

ւանքներ պիտի ունենար, թէ որ հռով-
մայեցի տիկնայք Հայրենեաց օգնութեան
չհասնէին, այս անարդեալ զօրավարին
բարկութիւնն իջեցնելով։

Տրիբունը ետքէն հաւասարութիւն
հաստատել ուղերով, օրէնքները բարե-
կարգելու պատրուակաւ առաջարկեցին՝
որ Յունաստան պատդամաւորութիւն
մը զրկուի, այն երկրին քաղաքաց կանո-
նադրութիւնները փնտռելու համար,
մանաւանդ Սողոմոն օրէնքներն որ աւե-
լի ժողովուրդական էին։ Ասոնցմէ ժող-
վածոյ մը ըրին, և սերկստատան տախտա-
կըք ըստած օրէնքները հաստատելով,
տան հոգի ընտրուեցան դանոնք մեկնե-
լու, և պահպանելու համար, և կարեւի
չէր ասոնց վճռոյն դէմ բողոքել։ Այս ա-
վարութեան այս նոր կերպն երկար չը-
րըչեց, տանապետաց յանդգնութիւնն
ու բռնաւորութիւնը իրենց կորուստ
պատճառեց, և իշխանութիւնը վարձեալ
հիւպատոսաց ձեռքն անցաւ։

Այս Հիւպատոսները բոլորովին ժո-
ղովրդական ըլլալով՝ օրէնք մը դրին՝ ո-
րով հաստատուեցաւ՝ որ այնուհետեւ
անկարելի ըլլայ առնետակալ մը ընտրել
առանց անոր ընտրութեան համար ժող-
վորդեան ինաց տալու։ Տրիբունը իրենց
օրէնսդրական իշխանութիւնը ձեռք
բերելու նպատակաւ հիւպատոսու-
թեան հանէ եղան՝ որ մինչեւ այն ա-
տեն տառջին կարգի մարդոց պահում
էր։ Չիրենք այն կարգին մէջ ընդունե-
լու օրէնքն առաջարկուեցաւ։ Տանու-
տէրէրը հիւպատոսական տատիճանին
արժէքը հաստատեցնելու համար միա-
բանեցան երեք նոր առնետակալներ ընտ-
րել, որոնք «զինուորական արիւթուն» ա-
նուամբ՝ հիւպատոսաց իշխանութիւնը
պիտի ունենային, և այս պատուանու-
նին ժողովուրդն ալ հաւանեցաւ։

Տրիբունը անով ալ գոհ ըլլալ հա-

զեցին, միշտ իրենց գիտաւորութեան ետեւ եղան, և անոր համար համար աղնուականաց և ամսկաց մէջ ամուսնութիւն ըլլալու օրէնքն ալ հռչակեցին ժողովրդեան տրիրութենէն ընդդէմ կամաց ծերակալութիւն: Ռամկի մը հետ ամուսնացած աղնուական կնոջ մ'արտասուքը գլուխ հանեց այն բանը, զոր արքիւզուններուն ճարտարխօսութիւնը, հրնաւքը, և նենդութիւնը չկրցեր էին ձեռք բերել: Շատ անգամ այս տկար սեռը քաղաքականութեան մէջ մեծամեծ մարդոց խելքէն աւելի դուրս կ'ոտնէ:

Իսկ և իսկ ամէն կարգերը խառնակեցան, հիւպատոսութեան պատիւները իշխանութիւնը եւ նոյն իսկ Ղրիկաւորութիւնը, եւ թէ քաղաքական պետութեան եւ թէ քրմութեան ամէն պաշտօնները երկու կարգին ալ հասարակաց եղան:

Աղնուականաց իշխանութեան վերայ այս բռնանալը ճախող հետեւանքէ մը առաջ եկաւ, որովհետեւ աղնուականք իրենց իշխանութեամբ շատ անգամ զօրաց յաջողակ զօրապետներ տալու արդեւք կրլային: Հիւպատոսք չկրնալով սչ երկուքը մէկէն ռամկներէն, և ոչ երկուքը մէկէն աղնուականներէն ըլլալ, շատ անգամ պատահեցաւ՝ որ ընտրութիւններն առ չհարհա կրլային: Եւ անոր իր արժանեաց համար ընտրել պէտք էր՝ կմերժուէր կամ ժողովրդեան հակառակութեամբը՝ կամ ծերակալութիւնէն դուրսեմբ:

Պաշտօնակալութիւնք ժողովրդեան հետ հասարակաց ըլլալով՝ գերադոյն օրէնքդրութիւնն ալ այնպէս եղաւ: Սակայն այն ժողովուրդն իր հաստատած օրինաց և պաշտօնակալաց այնչափ հպատակ չեղաւ: Այլ միայն ծերակալութիւն հետ օրէնքներ դնելու իրաւանց կհակառակի, այլ նաեւ ընդդէմ կամաց դերադոյն ժողո-

վոյ ինքնին օրէնքներ կդնէ, և ասան ձին իշխանութիւն, ու դերադոյն իշխանութեան բոլոր նշաններն ստանալու ետեւէ կրլայ: Օրէնք դնելու կերպը բոլորովին խանդարուեցաւ: Առաջ Խորութիւն կար՝ որ ծերակալաց կհաստատէր՝ ռամկին վճիռները, բոլոր հիմայ ժողովուրդը՝ ծերակալութիւն վճիռները հաստատելու կամ մերժելու իրաւունքն իրեն կգրաւէ:

Այս անկարգութեան հետեւանքն եղաւ՝ որիչ մեծ անկարգութիւն մը, և ասիկայ էր ժողովրդեան իրեն հաճոյց համեմատ օրէնքները փոխելն ու շատ յունելը: «Այնքա կարգադրութիւնները երկոտաւան տախտակաց հետ վերջացան, կրտ հակիտա»: Անկէց վերջն օրէնքները շատ անգամ բռնութեամբ հաստատուեցան ժողովրդեան և ծերակալութիւն երկպառակութեան պատճառաւ... Տրիրութենէն անսանձ յանդուրժութիւնը միշտ ժողովուրդը գրգռեց՝ իրենց վճիռները առաջ տանելու համար: անկէց վերջը որչափ մարդամբատաւուէր, այնչափ օրէնք կգրուէր: այնպէս որ հասարակապետութիւնը բոլորովին ապականելով՝ օրէնքներն յանհունա կրազմանային»:

Այնչափս աղարակային օրինաց հաստատութիւնն՝ որ երկու հարիւր տարուան միջոց մշտնջենաւոր անկարգութեանց տգրիւր եղած էր՝ ծերակալութիւն իշխանութեան կործանումը գլուխ հանեց, և այնչափ ապականեց զժողովուրդն՝ որուն վրայ Հռովմէական յառկութիւնն ալ չերեցաւ:

Այնուհետեւ հասարակապետութեան հին սովորութեանց յարմար և օրինաւոր բան մը չէր տեսնուէր: Այլ յամանակները երբ Հռովմայեցիք իրենց թշնամեաց վրայ յաղթութիւն մը կը վստարկէին, յաղթուած երկիրներուն

մասը կծակէին պետութիւնը պատերազմի ծախքերէ ազատ ընելու համար, և այնպէս մասը Հոռիմայ մէջնոր բնակութիւն հաստատող աղքատ ուսմիկն կբաժնէին: Այս ազնուականները քիչ քիչ այս սովորութիւնը վերացած էին, և սակայն մեծ երկիրներ ժամանակ անցնելով ազնուականաց հայրենի ժառանգութիւն եղած էին:

Ուրեմն հասարակապետութեան մեծ նախնի վերջը՝ անկարելի էր « աղքատ կային օրէնքը » պահպանել առանց առջի սունկերը իրենց և անհուն դատեր պատճառելու: Հարստութեանց հաւասարութիւնը նորածին Հոռիմայ բնակիչներուն կրնար պատշաճիլ, բայց քանի որ անիկայ աշխարհի թաղուհի եղած էր, կարգերու բաժանումը հարկաւոր, և գետիկներու վաղնջուց ժառանգութիւնը նախագահութեամբ իրաւունք մը եղած ըլլալով, անկարելի էր ընչից բաժանու մը ընել առանց հաւատակութիւնը բոլորովին վերցնելու, և ամեն տեղ գծաւորութեան կրակը չբոլորօքելու:

Սակայն իմաստուն և անշահականորէն ծերակոյար երկու դարէն աւելի ժամանակ ազարակային օրինաց հակառակելը կենայր, նախատեսելով որ քաղաքացւոց ճոխութիւնը շուայրութիւն պիտի մտցնէր, և մեղկացնէր այնպիսի ժողովուրդ մը՝ որուն ուժը բարեխառնութիւնն էր: Հասարակապետութեան առջի աստիճանները՝ Հիւսպատոսք և ծերակուտի անդամք աղքատութեամբ կտարծէին: Սակայն և ոչ մէկ դաւաճիկմը մէջ ալ աղքատութիւնը երկարատեւն նոյն պատուոյն մէջ չմնաց:

Երկրագործներէ ընտրուած Ռիկ տատարները յաղթութեանէն ետքը արօրը նորէն ձեռք կառնէին: Հոռիմայեցի ծերերը բարեխառնութեան հազուադիւր օրակներ են: Բայց տրեքունք՝

որ կուղէին ժողովրդական իշխանութիւնը ընդարձակել ուսմիկն ճոխութիւններն աւելցնելով, և բոլոր կարգերը խառնակելով, իրենց հնարքներն ի գործ դնելէ չղաղբեցան, մինչև որ այս օրէնքը հաստատուեցաւ:

Հոռիմայ մէջ շուայրութիւնը խիստ զօրանալով, ազատութեան անունով կը յաղթանակէն ունայնատիրութիւնը, անկախութեան սէրը ու ազատամբութեան հոգին: Դաւաճանութիւնն և բռնութիւնը ամեն բան կգործեն Հոռիմայ մէջ: Հայրենեաց սէրը և օրինաց յաղթութիւնը կմարին: Այնպէս որ Հոռիմ իր ազատութեան չափազանց սիրովը իր ամեն կարգի մարդոց մէջ երկպառակութիւն կյնալը կրտսնէ: Ուսմիկը ազնուականաց իշխանութեանէն կրվախաբ՝ իր րե թէ ազատութիւնը տալն ու վերայ ընող բռնաւորութիւն մ'ըլլար և ծերակոյարի անդամք ժողովրդական իշխանութեան կրկնակած էին, որպէս թէ ամեն բան անիշխանութեան մէջ ձգող անկարգութիւնն մը ըլլար:

Այնպիսի իմաստուն ժողովուրդ մ'ըլլէր, որ վերջապէս այս երկու ժայրերուն մէջ տեղը գտնէր:

Տրեքուններուն հաստատուելէն վերջին Հոռիմայ մէջ ալ կառավարութեան հաստատուն կերպ մը չէր տեսնուէր:

Ժողովուրդն անդամքար պաշտօնակալները կրիտիկէր: Հասարակապետութիւնը ժտնջնաւոր յուզման և քաղաքական անընդհատ պատերազմաց մէջ լինլած էր:

Ծերակոյարն այս նեքին երկպառակութեանց դէմ ուրիշ լաւագոյն դատման մը չըզտնելով շարունակ արտաքին պատերազմաց առիթներ երեւան կհանէր:

Այս պատերազմները արգելք կըլլային ընտանեկան երկպառակութեանց չափազանց զօրանալուն:

Իստիկոյ և յայնկոյս Այպեան լերանց

ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՏՐԴԱՏԱՅ

Ը Ն Դ Դ Ե Մ Ս Ա Ս Ա Ն Ե Ա Ն Ց

Չայն տուր զեղին Աղբոնաղեան

Չայն աւետեաց խնդու թեան :

Հաս որ վրիժուց հատուցման . —

Գոյժ 'ի Պարսկի արկէք սահման :

Պարթեւական առիւծն հզօր բոյազէս :

Ի ծոց օտար ցարդ որջացեալ Տրդատէս :

Չարթեաւ ահա , թօթափեալ զքուն լուծեան , —

Սարսեցի տուն Սասանեան . . .

Մըկմտից 'ի Հայաստան ակնարկեաց .

Ետես զաշխարհն լեալ ասպարէզ սեորդեաց .

Յաւեաց 'ի խրտ , ձայն 'ի խորոց որոտաց ,

« Վա՛յ բաղդին իմ Հայրենեաց .

Չայն տուր քաջաց Հայաստանի

Արեւելեան աշխարհի

Մըկմտեան սահմանաց ,

Նորոգեցաւ բաղդ Հայկազանց :

Ո՛վ Հայաստան , ահա՛ փառքէք կանդ նեցան

Չորսր բռնաւոր ձեռք 'ի քեզ զսէր մխեցան :

Հեղինացի յաշխարհ նծոյզ հեծեալ դայ

Ահա որդին քո Արքայ :

Դու՛ Տրդատայ 'ի դուրս Հայոց պարզեցաւ ,

Գութք դողացան , տուն Սասանայ արթեցաւ :

Ընդ Արամայ արի որդւոյն վեհ համբաւ .

Գոյժ զուժացէք 'ի խուժաւարան , որ տաճիք :

Գոյժ զուժացէք առ մողեանն , մոմարանի քո :

Յաճախել հուրյառնու շանա՛ւ մոլեկանի զեղեմովք :

Չի զարթեցեն թէնջեն :

Նոյնն աստուածք հընդէն :

Աստու՛ն Հայոց շողաց 'ի սարքս Մանայ :

Այն Տրդատայ թաղին էր փայլք կուռ ականց ,

Եւ լուսաճեալ տարերբ կարմիր թէ զղեցան :

Այն գոյն Պարսկի էր արեան :

Դարձայք ո՛ր փառք , դարձ արմարէք առ Շապուհ :

Որովդ ական դից պատկերին կնիարկուցի :

Պատգամաւոր նմա լինել տհարկու՝

Թէ որք անկան Տէր Աւքայ
Յարե քոյին և դէպ անմահ

Են 'ի քաջէն Տրդատայ

Եւ այս չ շնորհ է նոցա,
Զի 'ի քաջէ հարան բաղկէ՝

Եւ դուք մանկունք Հայոց դարձայք դունդադունդ
Յերդ և չ պար, պատկ 'ի դուխ դաւարուտ
Մօրն Անահայ նուէր ածել երթեալ յաւիտ

Զմիտենեաց դաւար ոստ՝

Աւք պարճանաց, որդիք Հայկայ, էր սուգ ձեր

Մերկացարուք զթաղծութիւն մահաբեր,

Ահա և ձեզ նոր ոմն յայտնի Արկայէս՝

Ահագործն Տրդատէս՝

մարմնաւոր մարտ փորձայ

բաժնեւոր մարտաւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

Ն. Գ. Մ

ԵՂԵՆԻՍԻԱՆՑ ԲՆԷ ՄԷՋ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍՍՅՆ ԳԱՆԵԼԻԻ ԵՒ ԴԱԻԹԻ

մարմն քանի որ չ պարզ ապեւտէ Այթու նկանց Արմաշեանաց քո

մի Մանուէր վարդապետէ Այթու նկանց Արմաշեանաց քո

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

բաժնեւոր բաժնեւոր չ ըմբռնի Աւ

Յամին 1799, և դեկտեմբեր 27,
երբ Ս. Էջմիածնի արարատեան մայր

* Տփլիսու Առաքելական տաճարի օրացոյց
1863 թուականին, հեկտեմբեր, նոյեմբեր,
և դեկտեմբեր թերթերուն մէջ «Ազգիւր Ազ-
գային պատմութեան» խորագրով բովանդա-
կեալ յօդուածոց համառօտութիւնն է. զոր
իրեն ազգային պատմութեան ստորդ եւ
հետաքրքրական տեղեկութիւն կրի թամբ
Պօլոյ աշխարհիկ լեզուաւ ամսագրոյս «Դիւն-
յաւ մասն առ մասն հրատարակել որուն ըս-
տուգութեան ակնաստեղ եւ ակնմշտութիւն
հեղինակին հետ բուն իսկ գրութեան պարզ
և անորոշող կերպն կրնայ վերջի

Աթուայ Տ. Ղուկաս Կաթողիկոսը
վաճառեցաւ, հետեւեալ օրը որդւոյ ու
ընտան տունին օրն էր, թաղման հան-
դէպը վառաւորապէս կատարելէն վերջը
բոլոր միաբանութիւնը Իջման տեղը ժո-
ղովելով, եւ իրենք Աստուծոյ ինքանոց
յանձնելով խորհուրդի նստան հանգու-
ցելոյն յաջորդ այնպիսի եպիսկոպոս մ'ըն-
տրել, որ տարիքով չափահաս, հաւատ-
քով ուղիւստիս, ստորակարգ երջ կնա-
մակալ Ս. Աթուոյն օգուտը կամեցող
և բոլոր Ազգին ալ սիրելի մէկն ըլլայ:

Այս ձերքերն տնեցող միաբանու-
թեան մէջէն երկու հոգի դատան. առա-

ալ հաճելի լերենայով ձերունադարձ
 Մինաս եպիսկոպոսն և ուրիշ խորհրդա-
 կան Եպիսկոպոսները խնդրեցին զիր-
 պարաստեցին, և միայն վանքի միաբա-
 նից անորադրել տալով Կարին Դաւիթ
 Եպիսկոպոսին հասուցին, որ ան-
 Սյու երկրորդական թղթին մէջ ալ Դա-
 նիէլի անունն առաջ գրուած էր, և
 Եփրեմի անունն տեղ միայն Յովսէփն
 յիշուած էր Սակայն թղթոյն շարադրու-
 թեան և գրուածեան կերպն յայտնի կցու-
 ցընէին որ Յովսէփոյ հաճեալ չեն ինչո-
 որ առջի թուղթը ոսկեգօծ գրուած է և
 ճամբու վրայ եղող քաղաքացի Ազգա-
 յինք աւտորագրերու կնքեր էին. բայց
 երկրորդը ոչ միայն հասարակ թուղթի
 վրայ անպաճոյճ գրուած էր, այլ և միա-
 բաններէն ի զայս ուրիշ ատորագրութիւն
 և կնիք չկար. Խօսքին կարգն ալ կի-
 մացունէր որ Յովսէփոյ հաճեալ չեն,
 ինչոք որ ստեպ կրկնուած էր սա խօսքը.
 «Մեր առաջին կամքն այս է որ Դանի-
 էլը մեզի չնորհնէք. բայց թէ որ մեր
 արդարացի խնդիրը բանի տեղ չդնէք,
 այն ատեն Յովսէփ եպիսկոպոսին ան-
 նական և պաշտօնական հանգամանաց
 վրայով աղէկ մտածեցէք. Եթէ Ազգին
 Աթոռին, և մեզ անվտանգ դատիք,
 գրեցէք իրեն որ հրամայեցայ. Յովսէ-
 փին ալ գրեցին, «Առաջին թղթին մէջ
 ձեր Սրբաշնութեան անունը չըդրնելու
 պատճառը ձեզ չսիրելնիս չէ, այլ նախ
 որ քսան եւ հօթն տարիէ ի վեր օտար
 տէրութեան մէջ բնակելով շատ անգամ
 անոր անանկ ծառայութիւնները քննե-
 ու մեր կողման տիրող տէրութեանց այն
 չափ հաճելի չէին, երկրորդ՝ ձեր ար-
 դի փառաւոր պաշտօնին մէջ ունեցած
 պատիւն ու հանգիստը մտածելով այն
 չափ յոյս մը չունէինք որ յանձն առնու-
 յոյս բաղմաղբալ և տառապանօք լի պաշ-
 տօն մը ընդունելնուդ, և հիմեյ որ ձեր

սրբաշնութեան բարեկամներէն ատի-
 պեալ կգրեմք, աղերսանօք կինդրեմք
 որ յիշեալ պարագայից վրայ լաւ մտա-
 ծելով, եթէ դալուստդ Ազգին Աթո-
 ռին եւ միաբանութեան օգտակար տես-
 նես, նայե որ առաջ Պօլսոյ ազգայնոց
 սիրտը շահիս, մենք ամենքս ալ Չերնը
 բաղնութեան հնազանդելու պատրաստ
 եմք. որ անկաշառ մատիկ պոստից դու

Այս նամակը բառ առ բառ օրինա-
 կելով ուրիշ թղթերու հետ Դաւիթէն
 առաջ Պօլսոյ հասուցին, որպէս զի աղ-
 զային երեւելիք ժամ յառաջ այն ամեն
 եղելութեանց տեղեակ լրջալով անոր հա-
 մեմատ որոշումն ընեն. Պատրիարքին
 ալ քանի մը անգամ գրեցին, աղաչելով
 որ իւր անձին հանգիստը նայելով այս
 ատուածային սուրբ կոչման դիմադրու-
 թիւն չընէ, որպէս զի ատուածոյ առ-
 ջեւ պարտական չմնայ անորմէ իւր

Պօլսոյ ազգայինք Դաւիթ հոն չը
 հասած, բանին էութիւնն այս մասնա-
 ւոր թուղթերէն լաւ մը խմանալով իւր
 թուղթն նոյնը իսկութեամբ շուտով Բ-
 Ղաւն խմացել, որ խնդրեց հրովարտա-
 կաւ հրաման տուաւ ըստ նախնի սովորու-
 թեանն ընտրութեան դործը չուտով կա-
 տարելու. Դատաւորի կիւրակին որ
 մարտի 18 ին հանդիպեցաւ, հասաւ Դա-
 ւիթ ալ, և Պատրիարքը որ քահանայ
 ձեռնադրելու պատճառաւ ժամադար
 ինքն էր, պատարագին մէջ հանգու-
 ցեալ յիշատակեց Ղուկաս սրբազանը.
 Վերջէն կարդացին միաբանից թղթե-
 րը, և Դաւիթ եպիսկոպոսին բերնէն ալ
 հասկցան որ միաբանից խնդիրը դիւ-
 ւորապէս Սրբազան Պատրիարքին հա-
 մար է, և եթէ այն չյաջողի Եփրեմ
 եպիսկոպոսին համար. իսկ Յովսէփ ե-
 պիսկոպոսը բնաւ չեն կամենար զանա-
 զան պատճառներու համար.
 Հարցուցին իշխանները Սրբազա-

ինն կամքը, և այս պատասխանը բնական
 նեցին. և իմ կամքս Ազգին կամաց են
 թակայ է, արժանն և օգտակարն ինչ
 է զանիկայ խորհելով Ազգին և Աթուին
 ողորմեցէք. չըլլայ թէ անզղուշութեամբ
 վնաս մը ծնանի Թէ որ իմ երթալս Ազ
 գին և Աթուին օգտակար համարիք,
 ես կամակար մտօք պատրաստ եմ առ են
 նեղութեանց համբերել, և և թէ մահ
 ալ պատահի, նոյնը իրբու անմահու
 թիւն համարիլ. Բայց իշխանները պա
 տասխանեցին. « Կարելի է որ ձեր սրբ
 բաղնութեան երթալն Աթուին և միա
 բանութեան օգտակար ըլլայ, և և կիւր
 կայեմք որ Կաթողիկոսութեան իշխա
 նութիւնը հաղեւորապէս և մարմնաւո
 բապէս Պատրիարքական պատիւէն շատ
 գերազանց է. այսու ամենայնիւ բնաւ
 այդ բանին չեմք կրնար հաճիլ, նախ որ
 կայսերական բաղմամբդ քաղաքիս մէջ
 ամեն քրիստոնեայ ազգ ալ դանուելով
 Ազգը ձեր Սրբազնութեան պէս արթուն
 հովուի մը կարօտ է. Երկրորդ եթէ միա
 բանից ըսածին հետեւիմք, հարկ պիտի
 ըլլայ ձեր Սրբազնութեան անդն ուրիշ մը
 փնտռելու ելլել. և և այն ատեն մարդ
 իր սիրածն յառաջացունել ուղեւոր կող
 մնակցութիւններ պիտի ծնանին, որով
 ոչ միայն ազգին պատիւը կարամաւորի
 այլ և պարսպ տեղն ամբաւ դրամ վնաս
 ներու ալ դու և կրացուի. Երրորդ թէ պէտ
 Բ. դուռն հրաման տուած է մեր նախ
 նի սովորութեան համեմատ ընել ընտրու
 թիւնը, բայց հիմա Ռուսիայ հետ շատ
 սիրով ըլլալուն, կարելի է որ մեր կողմա
 նէ դեռ բանը լաւ կարգի չդրած ուրիշ
 մէկու մը համար առաջարկութիւն ըլ
 լալով մեր ընտրութիւնն ու հաճութիւնն
 ես մնայ. և և այն ատեն ձեր Սրբազնու
 թիւնը կրկին անգամ այս պաշտօնիս
 հասցնելը շատ աշխատութեան կկարօտի,
 և և աշխարհի մէջ ալ զձեզ թափառ տկան

և և անոնց պաշտօնի տեսնել մեզ համար
 մեծ ամօթ, և և սրտերնուս ցաւ է.

Պատրիարքը խորհրդականաց արդա
 րացի պատճառները քննելով և Ազգայ
 նոց իւր վրայ ունեցած անկեղծ սէրը տես
 նելով հաճեցաւ անոնց խնդրոյն. և և կը
 ջանայր՝ որ դռնէ Եփրեմ ընտրուի, որով
 հետեւ զանիկայ Ս. Աթուին ցաւակից
 և միաբանից սիրելի կը ճանչնար. Բայց
 Իշխանները անոր ալ չը կրցան հաճութիւն
 տալ, ըսելով, մենք Բ. Դուռը տուած
 աղերսագրին մէջ Յովսէփը չուզուելուն
 պատճառ՝ օտար տէրութեան մէջ ըլլա
 լին է, ըսենք. ուստի թէ որ Եփրեմ
 ուզենք, նախ տէրութեան կասկածելի
 կըլլամք. ինչու որ հիմայ Եփրեմ ալ Ռու
 սաստան կը տնուի. երկրորդ Յովսէփ
 ալ պիտի ցաւի. ինչու որ Ղուկաս սրբ
 բաղնին կենդանութեանը շատ թուղ
 թեր գրելով իւր փափաքը մեզի յայտ
 նած է. և թուղթերուն մէկ քանին ալ
 դեռ չը բացուած կման մայր. Դարստան
 վարժապետ Տ. Մեսրոպ Բահանային
 քով. Թող որ վրաց թագաւորը, թիֆ
 լիզու ճենեբալն, և և Հայոց իշխաններն ալ
 բռնած, և իւր համար ալ յատուկ ազեր
 սագիր դրկել տուած է, զոր չընդունել
 նաւ պատճառ միայն Ռուսպատան դա
 նուիլը ցցուցած եմք. ուստի թէ որ հի
 մայ դինքը ձգելով նախընտրենք,
 պատճառնիս տկար և մեծ ամօթ խոռոխ
 թեանց ալ անիթ կըլլայ. Այսու ամենայ
 նիւ Յովսէփը մենք մեր պալատն չենք
 կրնար ընտրել միաբանից իրեն գրած ի
 բաւացի պատճառներուն համար, իսկ
 եթէ Բ. Դուռն իր բարեկամին սիրոյն
 համար զայն ընտրել մեզի հրաման ընէ,
 ըսելիք չունիմք. Ուստի պէտք է՝ այս
 յիշեալ երեք Եպիսկոպոսներէն զատ ու
 րիշ մը ընտրենք ու գրկենք, որ եթէ տ
 ւանց արդեւի կարենայ երթալ ու օծու

ընտրու պարսն և և մը ձմեռան

իլ, ձեր Արքայնութեան Եղբայր, և մեր Տէրութեան քով հնազանդութիւննիս պահելով միայն հրմանակապար կրնամք ըլլալ որ մէկն ալ մեզ չըմեղագորէ:

Այս խօսքին վրայ հարկ եղաւ մի աբանից մասնաւոր թուղթերն ալ բանալ, դառն քսան ստորագրութեամբ թուղթ մը, յորում գրուած էր, « եթէ չհամարձակիք այն երեք եպիսկոպոսներէն մէկն ընտրել, գո՛նէ Աստարիոյ Առաջնորդ Տ. Ստեփաննոս նորապսակ արք. Եպիսկոպոսը զրկէք, ինչու որ թէ պէտ թէ վանքիս մէջ եւ թէ դուրսը քանի մը ծերունի եպիսկոպոսներ կան. ինչպէս են Յովակիմ եւ Գրիգոր եւ ձեր կողմի նուիրակ Գալուստ եպիսկոպոսները, բայց անոնց բարուց տեղեակ ըլլալով, դիտենք որ Աթուին ծանրութիւնը չեն կրնար տանիլ, եւ միաբանութիւնն ալ կոտախարել »: Տասն եւ երկու գլխաւոր եպիսկոպոսաց կնքով թուղթ մ'ալ կար, յորում կղզու շայունէին որ թղթաւեր Գաւիթ եպիսկոպոսին փառաւոր մարութեն եւ փայելուչ կերպորանքէն չխաբուին, ու զանկէպ ընտրեն. որպէս զի չըլլայ թէ վերջը իւր խնամոյն մելիք Արքահամին հետ միաբանելով Սաթուռ մասաւ հանդիպցունեն, եւ միաբանից ալ ցրուելուն պատճառ ըլլան. կաղաչէին որ եթէ երեք եպիսկոպոսներէն մէկն ընտրել չհամարձակին, գոնէ Աբանից Ստեփաննոս եպիսկոպոսը զրկելու չնորհ ընեն:

Այս ամեն պարագայից վրայ երկար խորհրդածելով վերջապէս համաձայնեցան Ստեփաննոս ընտրելու, բայց անոր ալ Պոլիս գտնուող աղլակաւներն ու Աբանից երեւելի աղղայիներն Յովակիմ եպիսկոպոսէն ախճածելով չհաճեցան. Առաջնորդին անձնական տկարութիւնը և ուրիշ արդեւքներ պատճառելով ընտրութիւնը խափանեցին, եւ ժողովն առանց

բան մը որոշելու լուծուեցաւ քանի մը տուր համար. մինչեւ որ մտածելով ուրիշ յարմար մէկը գտնեն:

Այն օրերուն Գալուստ Նուիրակը որ Պօլսոյ դործն աւարտած ըլլալով Նիկոմիդիայի կողմը գնացեր էր բարեպաշտ ժողովրդոց նուէրքն հաւաքելու, կաթողիկոսի ընտրութեան ներկայ դատուելու պատճառաւ նորէն Պօլիս դարձեր էր. բայց միաբանից զինքն յանուանէ չուզելուն տեղեակ չըլլալով, բուն միաքը կաթողիկոս կամ պատրիարք ընտրուելու յուսաւն էր:

Մարտի 30ին, խորհրդական իշխանները մեծ նոր խանը առանձին ժողովեցան, հոն հրաւիրելով Գաւիթ եւ Գալուստ եպիսկոպոսներն երդմամբ հարցուցին՝ որ աստուծոյ համար լսեն իրենց, թէ վանքին հին եւ նոր միաբանից մէջ կաթողիկոսութեան արժանի ո՞վ կայ, վասն զի քանի որ միաբանից ընտրածները օրինաւոր պատճառներով եւ ձգուեցան ձեր սրբազնութեան կաղաչեմք՝ որ հոս գտնուածներդ արժանաւորն ո՞վ է նէ, մեզի ցցունէք: Այս հարցման երկուքը մէկէն պատասխանեցին. իրաւ սպդ յիշեալ չորսէն ի զատ ուրիշ արժանաւոր մէկը չենք ճանչնար, այսու ամենայնիւ կամքը ձերն է, ձեր ընտրածը մեզ և մեր միաբանութեան ալ հաճոյ եւ ընդունելի է:

Բ. Գուռը տեսնալով որ Հայերը կաթողիկոսի ընտրութեան դործն երկարացին ապրիլ 9ին հրամանագիր գրկեց Պատրիարքարան, ստիպելով որ նոյն ամսոյն մինչեւ 13ը ընտրութեան դործը լնացունեն: Այս հրամանին համեմատ զատիկ չորրորդ օրը, որ ապրիլի 11 էր, դարձեալ ժողովեցան Նոր խանը, Ս. Պատրիարքն ալ իրենց հետ. հոն նախնիաց ժողովներուն մէջ յիշեալ չորս եպիսկոպոսաց եւ մարտիս պատճառ ներքն

ու երկու եպիսկոպոսաց առանձին ըրած հարցմունքնին եւ առած պաաախտան նին կրկնեւն վերջը , տէրութեան նոր հրամանն ալ յիշելով Սրբազան պատրիարքին զրուցեցին , « Ձեր սրբազնութեան յայտնի է՝ որ այս հոգեւոր իշխանութեան ինչ ըլլալուն մեր խելքը չհասնիր , միաբաններն ալ վճռաբար այն չորս եպիսկոպոսներէն զատ ուրիշ մէկը յարմար չեն տեսէր , եւ հոս եղող եպիսկոպոսներն ալ նոյնը կ'իկային . ուստի բանը Ձեր սրբազնութեան մնաց , որ եթէ աթոռին մէջ ուրիշ արժանաւոր մէկը կայ մղզի խնայես , որ զայն ընտրեմք : Երբ սրբազան Պատրիարքը չկենայն հաստատեց , կրկնեցին իշխանները . Տէրութեան հրամանն նայելով հեռու տեղերէ մարդ ընտրելու ժամանակ չունիմք . հոս տեղի մօտ եղող Նեկովիցիի Բարդուղիմէոս Արքեպիսկոպոսն ինչպէս մարդ գիտես . պատասխանեց Պատրիարքը , « քաղցրաբարոյ եւ գիտուն մարդ , եւ սուրբ եկեղեցւոյ ուղղափառ վարդապետ կճանչնամ » , Պատրիարքին այս բարի վկայութեան վրայ կրկնեցին իշխանները . « Եթէ որ ձեր սրբազնութեանն ալ կհաճի , գրեցէք յիշեալ Արքեպիսկոպոսին՝ որ շուտով հրամէ դայ , վազն ալ Մայր եկեղեցին ընդհանուր ժողով դումարելով ընտրութեան գործը կաւարտեմք . միւս օրն ալ որ Տէրութեան կողմանէ յատկացեալ օրն է , ընտրելոյն անունը Բ. Դուռը ծանուցանելով Տէրութեան հրամանն ալ տեղը տարած կլլամք :

Շարունակելի :

Ա. Ռ. Ա. Կ

ԻՇՈՅՆ ԴԺԳՈՂՈՒԹԻՆԸ

Խուռած էջ մը ներկայ կեանքէն ձանձրացած ,

Ազօրեաց մէջ ականջները կախ բռնած :

— Ես մինչև երբ կըսէր քաշեմ ծեծ ու խոց .

Ճար մը չկայ այս գոնդակ իմ ցաւոյ .

Խելք բոլորիմ քիչ մը խելք ,

Գուցէ գտնեմ , յաջող ելք :

Ասկին անդին աչքը տնկեց՝ դէպ ՚ի վեր .

Մորթ մ' առիւծու՝ որ պատն ՚ի վար կախուած էր :

Խելքին եկաւ հազաւ՝ սիրտը բացուեցաւ ,

Մէկէն հզօր Առիւծու սիրտ մ' ունեցաւ :

Սրեց ականջն՝ ու կըսէր

Ալ գերի չեմ՝ հապա՝ տէր .

Որովհետեւ թագաւոր եմ պոչ տնկեմ ,

Ո՛վ ինչ բռէ , ալ առջի էջը չեմ ես :

Առ լսելով պոչը անկեց երաւ լեռ ,
 Ու կենդանեաց սրտերու մէջ դողն տուաւ :

Տէրն անգիէն կրակ ու բոց
 Տեղ չթողար ոչ մօխոց :

Երկայն տկանջ պօշով խոհեմէն խռուած ,
 Տէրն ու տէյիւմէն շուտով մութէն էր հանած :

Եւր քիւքի տակ և ոչ դրպան սղմելիք
 Ականջները զինքն արարին խաղալիկ :

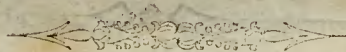
Տէրը մեկէն վրայ հասած
 Օրհնեալ փայտը ձեռք առած

Անանկ մեկ ծեծ մը տուաւ
 Որ լեռ բոլոր նեղ լերաւ :

Առօք փառօք ետ տարաւ :
 Եւ սահմանիդ մէջ ըսաւ :

Կերած թեփեղ գոհացիր ,
 Ու պարտաբերուդ ականջ դէր :

Յ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՐԱՄԵԱՆ

ԲՈՂՈՒԹՈՅ ՄԸ ԴԵՄ ՄԵ՛Կ ՔԱՆԻ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բողոքականաց Աւետարները Ա. Հ.
 Զ. ստորագրութեամբ յօդուած մը հը-
 րատարակած է իբրեւ բողոք Յունաց Ապ-
 րիկ թերթին բողոքական ընտանիքի մը
 վերադարձին վրայով տուած տեղեկու-
 թեան դէմ :

Վիսաուր Զանքը՝ կնոջ դէմ բռնած
 ապօրինաւոր վարմունքին տու հանելն
 է . բայց չէ մտածեր՝ որ Յոյսը սուանց
 ստոյգ տեղեկութեան այսպիսի շինծու
 սուտ մը ծախելու ցածութեան չդիշա-
 նիր : Ուրախ եմք՝ որ ինքն ալ բացէն
 ժխտելու չէ համարձակեր . կխոստովա-
 նի՝ որ « երբ տունը դացինք միայն եր-
 կու հողով այս բանը հասկնալու , տե-
 սանք՝ որ կինը բազմացին վրայ ինկած
 մարտը էր » . Այս խօսքով , ինչպէս

յայտնի կերելի , կնոջ մարելուն պատ-
 ճառն , իրենք ըլլալին հասկցունել կու-
 ղէ . Բայց կրնայ արդեօք ելալխաւորել
 որ իրենց երկու հողով երթալէն յա-
 ռաջ ուրիշներն այն անվայել վարմանց
 ձեռք դարկած չըլլան : Ահա բողոքա-
 կանաց ապրական , բնակակից , և դրացի
 ըլլալով , դժուարութիւն մը չկար շուտով
 գլուխը ժողովուելուն , եւ ըստ հաճոյս ա-
 դատարանն առանց ուրիշէն ակնածելու
 ամեն բան խօսելու , և յանկարծ կնոջ
 փառնդաւոր վիճակը տեսնելով իսկոյն
 ջրուելու :

Յօդուածոյն հեղինակը՝ ըստ որում՝ իհա-
 ռատոյս անգամ զգալի ծառուդութեան կը
 դիմէ , այս դէպքին մէջ ալ անվերադար-
 ձին եղելութիւնը սուանց կնոջը հաճու-

թեանն է՝ կարծելով, բուն անոր բեր նէն խմանալու կփութայ՝ բայց ինչ հարկ ո՞վ կրնար հաւատալ, թէ ութ ամսուան բուրքական մանկիկ մը առանց մօրն հաճութեան հայերը մկրտած ըլլան. ո՞վ կրնար հաւատալ թէ բողբաջի մօր գառախարակութեան և խնամոյ տակ եղող որբ աղաքներ առանց անոր հաճութեան ինքին յողորմաբանութիւն դարձեր ու մկրտուեր են. ո՞վ կրնար հաւատալ թէ մայր մը իր գաւկնեւուն կը բօնախոխութեան հաճութիւն և հրաման տալէն վերջը դեռ ինքնոյն կրօնքին մէջ մնացած ըլլայ, Կարծեմ թէ ասանկ անհնարութեան մը ոչ ոք կրնայ հաւատք ընծայել բայց ի մեր յօդուածոյն հեղինակէն, որ կարծելով թէ այս վերադարձին եղելութիւնը առանց կնոջը հաճութեանն է՝ սունը դայեր են միայն երկու հոգւով, աս բանը հասկնալու համար: Սակայն պատրուակ մ'է ասի կայ, և շատ հաւանական է՝ որ ինքն ալ վերադարձեալոյ մերձաւոր ազգականն ըլլալով, անշուշտ կնոջ բրածին դէմ «շատ բաներ» ըսելու մօք վտօթացաւ. բայց կինը այն ցաւալի վիճակին մէջ տեսնելով սոսկ հարցում մ'ընելը բաւական սեպեցին, ու անդերինն դարձան. Խեղճ ունեցողն այսպէս պիտի դատէ. ապա թէ ոչ ինչ կար կինն անմիջապէս որ բերովն հանդերձ լուսաւորչականի ոտն վտխաղ բնէ:

Բողբաջականայ խղճի աղատութեան սրշապան ձեւանալ և վանկիւյ միշտ բռնաբարելը նոր տեսնուած բան մը չէ: Ամեն մարդ գիտէ՝ որ եթէ իրենց ընթացքն ուրիշները բռնեն, «խղճի աղաւտութեան դէմ կ'ործես» ըսելով կրողքեն, բայց իրենք բնաւ չեն խղճեր հօր և զաւկի, առն և կնոջ, հարազատ եղբայր և մերձաւոր ազգականայ մէջ անխորտակութիւն դիպսել, ասելութիւն

բորբոքել, ընտանեաց խաղաղութիւնը զրդովել, քաղաքացեաց միաբանութեան կապը խզել, կուսակցութեանց ոյժ տալ, և Ազգային Արօնական մարմնոյն ամբողջական միութեան տնտեսի հարուած մը տալ, որ անկարելի ըլլայ միւսանգամ բռնութիւն քարոզելու պատրուակաւ. սոսկ այն կեղծ բարեպաշտութեան անուամբ, որով և երբեմն իրենց ներքին դիտակցութեան հակառակ Հայրենի և Ազգային Եկեղեցւոյ ուղղափառ դաւանութիւնը անաստուած մարտութիւն, սրբաբար խորհուրդներն աւերողապաշտութիւն և բարեպաշտական ծեսերն հեթանոսական սնտիապաշտութիւն քարոզելով կ'ատապարտեն: Ուստի ո՞վ կրնայ հաւատալ թէ արդէն իրենց մէջ ծնած մեծցած, կրթութիւն առած, և դեռ իրենց բնականից ընտանիք մը եկեղեցւոյ ծոցը դառնալուն վրայ անտարբեր կենալով, սոսկ հարցում մ'ընելը բաւական սեպեն: Կարծ խօսքով. քանի՞ որ հարցմունքը «սոսկ վերադարձին եղելութիւնը առանց կնոջը հաճութեան կարծելով» բուն անոր բերնէն ստուգելու համար ըլլալ կձեռնցեն, ասանկ դէպք մը առանց անոր հաճութեան անհնարին ըլլալը համարած անօթ ստուգութիւն մ'ըլլալով, անտեղի էր. հեռեւաբար իրենց երթալը միմիայն կնոջ խղճին աղատութիւնը բռնաբարելու նպատակաւ կրնար ըլլալ:

Հեղինակը կրկին մկրտութեան հաւանակ ձեւանալով և մկրտող քահանայն կամ հրաման տուողը գառապարտելի ցուցնելու նպատակաւ կրտէ, ավերտին մկրտութեան հրամանը Պատրիարքաբանէ՞ն կ'առնեն, կամ Արմաշու վանքէն, չենք գիտեր: Ներքին թող ըլլայ իրեն այդ մասին ազխաութիւնը, բայց դիտնալու էր՝ որ Հայոց եկեղեցին

թեպէտ ընդ հանուր ուղղափառ եկեղեցւոյ համաձայն մկրտութիւնն՝ անկրկնելի կրօնականի, բայց ապօրինաւոր եւ կասկածելի եղածն, ալ կրկնել հարկ եւ պարտք կհամարի։ Քահանայն գիտնալով որ բողոքականաց այս ճիւղը « միջբնութեամբ վերստին ծնունդ, կամ որ նոյն է, սկզբնական մեղքէ ազատութիւն չեն ընդունիր, անկունք երախային հետ չտիահասներն ալ կմկրտէ։ Թո՛ղ որ երբ իրենց կրօնական արարողութեանց եւ պաշտամանց գաղափարը Ս. գիրքէն առնուլ կեղծելով օրինաւոր կամ վաւերացեալ ծիսարանի մը կարեւորութիւնը չեն ճանչնար, իրենց բրած մկրտութիւնը, գէթ ըստ ձեռնյն անկասկած չկրնար ըլլալ։ վասն զի կարեւի է՝ որ փոխանակ աստուածային պատուիրանաց և առաքելական կանոնաց համեմատ յանուն ամենատուրբ երբորդութեան մկրտելոյ, սոսկ յանուն տեառն յիսուսի մկրտած ըլլան։ Ս. գիրքին խօսքը ըստ հաճոյս մեկնեալ՝ « իբրեւ լուան, մկրտեցան յանուն տեառն յիսուսի։ » (Քրժ. ԺԹ. 5.)

Հեղինակը թէ որ քչիկ մտած էր, մտաւորա՞ն (թէ որ իրաւ է) վեց եօթը հոգւոյ բողոքականութեան յարիւն իբրեւ խրատելակ աչքերնուս առջև անկելու պիտի ամչնար։ Արդէն շատ բազմաթիւ անձանց՝ որչափ որ հետաքրքրութեամբ, շահախնդրութեամբ, գծաութեամբ, եւ մինչեւ ներքին համոզմամբ ալ ատեն մը իրենց ժողովարանն յաճախելը տեսնուած ալ է նէ, դարձեալ ասոնց խիստ շատերուն ալ հայրենի եկեղեցւոյն ծոցը դառնալուն ամենայն ոք կվկայէ։

Ուստի, Յոյսն արդէն (այս կողմերուս նկատմամբ) Հայու մը համար ըստ ներքին համալրան կրօնափոխութեան « մօտան » անցած ըլլալն աղէկ գիտնալով, այս մասին տաքնալու բան մը չունի, և այս « վերադարձն » հրատարակելը,

ոչ թէ այլակրօն ազգակիցները թշնամանելու կամ դրախտելու նպատակաւ եղած է, այլ միայն իւր առած տեղեկութեան համեմատ բուն եղելութիւնն ընթերցողաց հաղորդելու եւ բողոքական ոգւոյն համառօտ նկարագիր մը տալու համար։

Յոյսն իր վախճանին հասնելու կողմանէ վհատելու կասկած մը չունի։ Ուրախ է՝ որ անցեալ դէպքերը միշտ ղինքը դորացունելու նպատաւոր եղած են, քան նոցա երազած ցնորքներուն յարգիւնս գալուն։ Ով որ Հայ ազգին մէջ բողոքականութեան ծագման վրայով քիչ շատ տեղեկութիւն ունի, գիտէ, եւ կրնայ վկայել՝ որ իրենց յոյսերն ի դերեւելած եւ անշուշտ օր առաւր միայ պիտի դերեւանան՝ քանի որ գիտութիւնք, և Ս. գրոց ուսումը ազգին մէջ ընդհանրանայ, ապա թէ ոչ ինչպէս որ ՚ի սկզբան կերպովէն, և իբրեւ ներշնչեալ կը մարգարէանային, հարկ էր՝ որ Լուսաւորչական եկեղեցւոյ գոյութիւնը գէթ տաճկաստանի մէջ մինչեւ հիմայ անհետացած, սոսկ պատմութեանց էջերուն մէջ մնացած ըլլար։

Ի վերջոյ՝ Յոյսն իրեն սուղորած խըրատը խրատաւորին և անոր պաշտօնակցաց դարձունելով կազաչէ, որ քիչ մ'ալ շրջահայեցութիւն սովորելով մերկ սուտեր ծախելու չհամարձակին, եւ պարզամիտ եւ տղէտ ազգակիցներն տուի յոյս շահու խտրելով խտրութեամբ իրենց հետ կորստեան վիճը չըսչեն։ Եթէ կուզեն որ պառակտմունքը վերնայ, եւ իրենց հետ գէթ արտաքին միութիւն ըլլայ, թող յարգեն ուրիշին համալումը, ազգային ուղղափառ հաւատքը մոլորութիւն, եկեղեցին կուտուն, արքարար խորհուրդներն աւերողապաշտութիւն, եւ բարեպաշտական ծէսերը մտախաղաղութիւն կամ կուտաղաղութիւն չը-

քարոզեն. Ավափաքի միանգամայն որ
Ստուգածուստ իրենց հոգի զգաստու
թեան շնորհուելով, իրենք՝ որ վերջինն
եղան զիրենք ծնող ուղղափառ եկեղե
ցիէն զատուելու, առաջինն ըլլան վե
րջստին միանալու, յօրինակ բարի այլոց
սարտուցեալ եղբարց, որ իրենց պէս օտա
րաց թելադրութեամբ ի վաղուց օտարա
ցան. Չայս միայն կհամարի Հայաստանի

յաջարութիւն և երջանիկ վիճակ. Այս
թէ ոչ՝ Հայաստան տասն և վեց դա
րէ ի վեր իւր յոյսը սուրբ Լուսաւորչի
ձեռք ընդունած առաքելականութե
ստանին վրայ դրած ըլլալով ուրիշ նոր
աւետարանի կարօտ չէ, և չկրնար ըն
դունիլ, թէ և և երկինքէն ալ իջած ըլլա
լուն նոր մարդ արեւներ ալ միաբերան
վիպեն.

Մ Ա Ն Ր Ա Վ Է Պ Փ

Ս Ա Կ Ա Ի Ա Պ Ե Տ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ոչ թէ միայն օգտակար այլ և հար
կաւոր է սովորել սակաւագետութիւն.

Բանակի մէջ Տիրէնի և Կատինայի
սեղանները խիստ պարզ, առատ բայց
զինուորական էին. կերածնին միայն հա
տարակ միս և խմածնին գեղջուկ և սո
վորական գինի էր. Մարմնոյն պիտոյքը
ընտանապէս չափաւորութեամբ կեց
ուի, անկեց աւելի ինչ բանի որ բաղ
ձանք ըլլոյ՝ հարկաւորութիւնը յադե
ցնել չէ՝ այլ շուայել:

Լուգովիկոս 13-րդ զինուորական օ
րինագրաց մէջ՝ զօրն ինք հեղինակած
էր, և զինուորական պատանեկաց զա
նաղան կանոններ կբովանդակէին, մաս
նաւոր կերպով խոշորակեցութիւն և պար
զութիւն կհրամայէ, և կարգիլէ՝ խիստ
պատիժներով սեղաններու չափազանց
ծախքերը:

Իմաստուն իշխան մը թաղաւորելոյ
արուեստին մէջ՝ կտրիւրեցնէ թէ որչափ
կարեւոր է պետութեան մը բարոյն հա
մար՝ շքեղութիւն և շուայութիւն վեր
ցնելն, զմարդիկ թուրքնաղ և ջլատող

գիտութիւններով երեւելի ըլլալ կարծող
ներուն յիմար ամբարտաւանութիւնը
յանդիմանել, և տարիներով ընտանիք
ները պահպանող բարեկեցները մէկ ա
ւուր մէջ մախեալ ետէ՛ եղողները կըշ
տամբել:

Տը լա ֆերթէ մարաջախտը՝ որ պա
տուաւոր կերպով ծառայեց Քաղզկոյ,
Լակեղեմեանաց պէս երիտասարդու
թիւնը ժուժկալ և չափաւոր կեանքի
պէտքէ սովորցունել կրէր. Օր մը պան
դոկապետը իւր տղուն կամոցն համեմատ
ախորժահամ՝ կերակուրներ պատրաս
տած ըլլալով ծախքն ուղեց հօրմէն.
Հայրը ծախքը տեսածուն պէս՝ թունդ
եղաւ՝ ձգեց ձեռքէն ծախքն ցոյցակը
բարկութեամբ ու ըսաւ, մենք պատե
րազմն այս կերպով չենք բրած, այլ պարզ
կերպով եկած մնալ. մեր բոլոր խոր
տիկն ան էր. ըսէ տղու թէ՛ չուզէր հայ
րը պատեքազմոյ մարդու անարժան յե
մար և աւելորդ ծախքեր տեսնել:

Եթէ մեր դարը և մեր խառնուածքները հնոց խոշորակեցութիւնն և ժուժկա լութիւնը չըլերցներ . դէթ պէտք է իւրաքանչիւր վիճակի իւրաքանչիւր սեռի մէջ՝ այնպիսի դուլերի և համեօտ չափաւորութիւն մ'ըլլայ՝ որով սովորութիւնը քիչ մ'արդարանայ . Այս ալ ամօթ է՝ որ խառնուածներու մասին հեթանոսաց ժուժկալութիւնը չէք կրնար ունենալ . Կարողս 1400 մէկ անգամ գինին զլուխը տաքցուցածուն պէս՝ մէկ մ'ալ բուր կենացը մէջ բերանը չառաւ :

ԶՈՒՍՐՃԱԼԻՔ

Անուանի արեւցող մը՝ որ կենացը մէջ բընաւ ջուր խմած չէր , մեռնելու ատեն ջուր ուզեց . բոլորն՝ եղողները կըսեն—մինչեւ հիմայ ջուր խմած չունէիր . հիմայ ինչո՞ւ կուզես , —բոլոր կենացս մէջ թշնամութեամբ փարուածիս հետ՝ այս վերջին ճղնածտկութեան հաշտուիլ կուզեմ :

— Գինտի մը խրատ կուտան թէ դու չացիր այդ ճանապարհէդ՝ որովհետեւ ստիճորը վերջապէս ջրին ճամբան կկտորի . — Շարհակալ կմ . բայց ինչի չգիրաբերիր այդ խրատն . քանի որ ջրին ճամբան ստիճոր չունիմ կպատասխանէ :

— Երեւելի կարմիր մօրուս կոմս մը՝ թաղաւ մը հետ՝ որ իրեն այցելութեան եկած էր՝ իւր պարտէզը ճեմելու ելաւ . անմօրուս ըլլալով պարտիզպանը՝ կուգէր ծաղիկ կտուկ և ծիծաղել , ըսելով . քանի մը պրտսի արմատներ կապէիր կշարկդ . — Այդ հոգը չունիմ ըսաւ պարտիզպանը՝ թի՛ղ որ երբ Աստուած մօրուք կըսէ , աչք մնալով՝ քովը կարմիր մօրուս միայն մնցիր էր , չհաւնելով

չառի . եւ աւելի լաւ սկսեցի անմօրուս մընայ քան կարմիր գունտին ունենալ . ո՛ւր կը մնայ պրտսի արմատով գո՛հ ըլլալ :

— Գաւառական Աստղեմ մը ստատանայի դիմակով բարեկամներու հետ բարեկենդանի օրերն՝ Փարիզի մէջ պարահանդէս մը մինչեւ կէս դիշեր եւ աւելի մնալէ ետքը՝ կառքով մը իւր օթեւանած տունը դնաց առանց դիմալը վար առնելու : Կտուպանը իւր տեղը դարձած էր՝ երբ Աստղեմը ջրակն Եւգուելով շուտ շուտ դուռը կ'զբոնէր : տանը աղախինը քունը գլուխը երկնցաւ պատահանէն տեսնելու թէ ո՞վ է , եւ գիմակէն վախեալով դուռը չբացած ետ դարձաւ : Աստղեմը ջրակն յուսահատաբար աստին անդին վաղելով մատուռի մը դրան ձեղքէն ցալացած լոյս նըլմարեց , մտաւ ներս՝ ուր մեռելի մը դառաղիքով ձեռքը մաշտոցով քահանայ մը կրակաբանին առջեւ կ'քնանար . հոտաւ հոն , եւ տաքցածուն պէս սկսաւ քունը բանիլ եւ խրոկալ , այս ճայէն՝ արթնցածուն պէս՝ քովինը մեռելն առնելու համար եկած՝ քատանայ կարծելով ձգեց փախաւ : եւ ոտքը մեռելին դադաղին դարձուելով՝ դադաղին Աստղեմին զլուխն անցաւ : Աստղեմն ալ մեռելին տակը սարսափելով սկսաւ պոճալ , ո՞ն տատաւ . . հասէք հասէք . . մեռելն իսկը պաննէ կոր . . Այս աղաղակէն անցող դարցող բաղնութիւնը ներս մտաւ , եւ Աստղեմն իմացաւ որ այս ամենը իւր անուշադրութեան արդիւնքն են , որով մտցեր էր պարահանդէսին դիմակաւոր կերպարանքը՝ առնը դառնալու ատեն վար առնել :

ՀԱՆՆԵԼՈՒՄ

Ականջ եւ ունչ
Ունի եւ չունչ
Բայց յունչն իտու
Պաղ չունչ տայ կու
Եւ այլ նիւթ տաք
Նոր առնու կեանք :

Մտրտ ամայ հանելուկն էր « Փաղաբեան ցուլը » :

Ա. Տարան Ա. Մարտ
Բարթոլոմէոս Ա.
Կարեգին Ա. Թաթարեան
Կարապետ Ա. Պատրիարքական փոխ
Մկրտիչ Ա. Խրիմեան
Յակոբ Ա. Գաւաղանակիր
Սիմեոն Ա. Սեֆերեան
Ստեփան Ա.
Տ. Յակոբ Քաջանայ Իւսկիւտարցի
Տ. Փիլիպպոս Քաջանայ Սամաթիացի
Աստիկ Նիրինեան
Արշակ Յակոբեան
Բարուէակ Պէյ Գրթիկեան
Մ. Բառնիկ Սեֆերեան
Կէորդ Ամիրայ Փափաղեան
Կէորդ Յակոբեան
Կէորդ Պէյ Երամեան
Գրիգոր Այեթիճեան
Կարապետ Ամիրայ Պալեան
Կարապետ Իւթիւճեան
Կարապետ Յ. Փանոսեան
Կարապետ Գ. Տաղէսեան
Համբարձում Արամեան
Հայրապետ Յովհաննիսեան
Հայր Գալէնտիսեան
Հանիկ Արամեան
Մանկատար Եպիֆան
Մանուկ Պարոնեան
Մատթէոս Պէյլիկեան
Մարտիրոս Թովմաճանեան
Միշտան Թաշնիպաշեան
Մ. Սիլվան Լիպուրի Ռօդ
Միքայէլ Յակոբեան
Մկրտիչ Նիկոնեան
Մկրտիչ Մէգլուրեան
Մկրտիչ Մոմեան
Յակոբ Յովհաննիսեան
Մ. Յակոբ Ներսիսեան
Յակոբ Միքայէլեան
Յարութիւն Էֆենտի Սարրաֆեան
Յարութիւն Լարր. Ս. Հրէշ. Եկեղեցւոյ
Մ. Յարութիւն Յովհաննիսեան
Յարութիւն Սրբաճեան
Յովսիփ Ֆէնէրճեան
Յովհաննէս Ինճիճեան
Յովհաննէս Ճիլմէճեան
Յովհաննէս Երևանց
Յովհաննէս Պալքաճեան
Յովհաննէս Էֆենտի Հովմեանց
Յովհաննէս Մարգարեան
Յովհաննէս Յակոբով
Յովհաննէս Պէյ Տատեան
Յովհաննէս Տէրցեանց
Յովհաննէս Վարժապետ Պրուսացի
Յովսէփ Փաշայ Վարդանեան
Յովսէփ Գափաֆեան
Պօղոս Եպարճեան
Իսթէոս Պէյլիկեան
Սաճակ Փէշտիմաճեան «2 օր»
Սանուց Ընկ. Մայր Դպրոցին
Սարգիս Պէյ Կ. Պալեան
Սարգիս Մոմեան
Սեպուհ Սրմաթեան
Սիմոն Գարամաճեան
Սիմոն Պէյ Պ. Տատեան
Սուրէն Ա.
Ստեփան Ամիրաղով
Ստեփան Արթիմով
Ստեփան Փափաղեան
Վարդերէս Միսաքեան
Փէթրոս Այլանտրեան
Քրիստոստոս Դազարոսեան

Ղ. Ը Ն Ճ Ը Լ Ա Ր

Տ. Յովհաննէս Մ. Կարապետեան
Տ. Սարգիս Սարգեան
Տ. Կարապետ Տ. Կարապետեան
Մ. Գրիգոր Գաւաղեան
Գրիգոր Միքոնեան
Խաչատուր Աղամեան
Կարապետ Ղազարեան
Մանուկ Թրքրեան
Մ. Մկրտիչ Այաճաճեան
Մ. Յակոբ Վարդանեան
Յակոբ Մարտեան
Յարութիւն Տէրտէրեան
Պետրոս Ղազարեան
Պօղոս Մէմիշեան
Պօղոս Էմիշեան

Ղ. Ո Ր Տ Պ Է Լ Է Ն Կ

Ազարիս Լաֆճեան
Մ. Անանիա Չափառեան
Եղիսէ Կախախեան
Եղիա Չափառեան
Մ. Թաղէոս Իսրայէլեան
Թաթէոս Տետրիճեան
Կարապետ Եպիֆան
Մ. Մանուկ Փէրուճեան
Միսոս Սեֆերեան
Մկրտիչ Պետրիկեան
Մ. Յակոբ Փէրուճեան
Մ. Յակոբ Քէլէշեան
Յակոբ Թերգեան
Մ. Յակոբ Վէլիեան
Մ. Յարութիւն Քէլէշեան
Յովհաննէս Պօլիկեան
Մ. Պատուական տէստիճեան
Պետրոս Կապուտիկեան
Մ. Պօղոս Սեֆերեան
Մ. Պօղոս Վարդապետեան
Մ. Սերորէ Պետրիկեան

Մ Ս Ն Ի Ս Ա

Յակոբ Յ. Փափաղեան
Յովհաննէս Վարժապետ Կարապետեան
Սարգիս Տ. Կարապետեան

Մ Ե Ծ Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ

Տ. Ստեփան Է Սիմոն Ա. Խաֆառեան
Անճն. Ընկ. ի միջին Թաղ
Արամ. Ընկ. ի վերին Թաղ
Բարեգործ. Ընկ. ի ճարտար Թաղ
Դպրոց
Վարդանանց Ընկ. ի ստորին Թաղ

Մ Ի Զ Ա Գ Ի Ի Ղ

Դպրոց
Մկրտիչ Մ. Նիկողոսեան

Մ Ո Ր Շ

Վարդան Մամիկոնեան
Վրժրն. Ս. Մարինէի «Նուէր Վ. Մ.»

Մ Ո Ր Ո Ս Տ Ճ Ա Յ

Տ. Դեորդ Քաջանայ

Ն Ի Կ Ո Մ Ի Դ Ա Յ

Տ. Յակոբ Քաջանայ
Թաղուոր Վարժապետ Ճէննէթեան
Թաղուոր Մ. Յ. Դազարոսեան
Թանգարան Վերժանութեան

Մ Կարապետ Յ. Խ. Գաւաղեանց
Մեւրն Սուրխեան
Մ. Յակոբ Խ. Կարապետեան
Մ. Յակոբ Յ. Խ. Գաւաղեանց
Յակոբ Մկրտիչ Տօղաշեան
Յովհաննէս Մ. Յ. Դազարոսեան
Վրժրն. Աղջ. «Նուէր Հաղգի Պէյ»

Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ

Մարտիրոս Աթոռակալ
Պօղոս Տ. Սարգսեան

Չ Մ Շ Կ Ա Ծ Ա Գ

Համբարձում Սար Քէլէշեանց
Մեւրն Անիկեան

Պ Ա Ր Տ Ի Զ Ա Կ

Քաջանայ
Արդար Թովմայեան
Բարեղ Այլշանեան
Դեորդ Նիրինեան
Դեորդ Լիլոյեան
Մ. Գրիգոր Տ. Անդրեասեան
Մ. Գրիգոր Մայրանեան
Թորոս Միսառեան
Մ. Խաչերես Յ. Խաչերեան
Մ. Կարապետ Տ. Կարապետեան
Մ. Մկրտիչ Յ. Խաչերեան
Մ. Մկրտիչ Տ. Յակոբեան
Յակոբ Դարապէլեան
Յարութիւն Այվաղեան
Յովհաննէս Մկրտեան
Յովհաննէս Պօղիկեան
Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն
Պօղոսիկ Դամիրամեան
Ռուրէն Ճէնտալեան
Մ. Ստեփան Կապանեան
Վրժրն. աղջկանց «Նուէր Հաղգի Պէյ»

Պ Ր Ո Ր Ս Ա

Յովսիփ Մամիքայեան

Վ Է Ն Ե Տ Ի Կ

Միսթարեան Հարբ

Տ Ա Ղ Գ Ի Ի Ղ

Տ. Գալուստ Քաջանայ

Տ Է Ն Ի Զ Լ Ի

Տ. Ներսէս Քաջանայ Պարախոյակցի

Տ Ր Ա Պ Ի Զ Ո Ն

Խորեն. Ընթ. «միջն. Մախուխեանի»

Փ Ա Զ Ա Ր Գ Ի Ի Ղ Ի Դ Պ Ր Ո Ր Տ Գ

Դպրոց Չէնիկէրի
Դպրոց Շախախի
Դպրոց Խրիճ զիւղի
Դպրոց Չուխուր գիւղի
Դպրոց Քարձիի
Դպրոց Եալխտէրէի
Դպրոց Մէրտէկէօղի
Դպրոց Քէրէմէթի
Դպրոց Սեօլէօղի

Փ Ա Ր Ի Զ

Յովհաննէս Պէյ Պ. Տատեան

Օ Վ Ա Ճ Ը Ի

Մ. Մկրտիչ Մ. Զաքարեան

Յ Է Ի Ի Զ Լ Ի

Տ. Մարտիրոս Քաջանայ
Խաչատուր Տ. Պօղոսեան

ՊԱՅՄԱՆՔ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՅՍԸ կնքատարակութիւն ամեն ամսոյ սկիզբն 24 երես քառածալ դրիւք
Տարեկան գինն է առանց ծախուց Ֆանապարհի եւ ԿԱՆԽԻԿ հատուցանելի 2 ալ-
ծախ մէճխութիւն :

Ստորագրութիւնք Օգոստոսի սկիզբէն կոկսին :
Միայն մէկ ամսատետրին գինը 6 զուրուշ :

ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. Պ. Յովսէփի Գափաֆեան Գրավաճառ 'ի Մահմուտ փաշայ :
Ի ԶՄԻՒՆԻՍ. Հայրապետ աղայ Շահվերդեան :
Ի ԿԱՐԻՆ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Յովհաննէս աղայ Տ. Սարգսեան Տարօնյի :
Ի ՆԻԿՈՄԻԿԱ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Մ. Յակոբ աղայ Յ. Խաղէշ Գաապարեանց :
ՅԱՏԱՐԱԶԱՐ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Մ. Յարութիւն աղայ Տայէրեան :
Ի ԿՈՂՄԱՆՍ ԿԵՅՎԷՅԻ. Յակոբ Պատուելի Պէյլէրեանց :
Ի ՊԱՐՏԻՋԱԿ. Մահմետի Մկրտիչ աղայ Տ. Յակոբեան :
Ի ՄԵԾ ՆՈՐ ԳԻՒՂ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Ստեփան աղայ Պալթայեան :

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՅՕԳՈՒՄՈՒ ՌԻՂԱԵԼԻ Ե ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀԱՍՅԷԻՒ

Առ
... Խմբագիր եւ Տնօրէն Միաբանութիւն Արմաշու Զ. Ս. ԱՄԱՌԱՆ
Ժամնի վանայ Ի Տպարանն :